

dr Michał Zaremba¹

Katedra Ekonomii Rozwoju
Instytut Ekonomii
Uniwersytet Łódzki

Transformacja i reformy gospodarcze w Wietnamie w latach 80. XX wieku. Przyczyny, przebieg i skutki

WPROWADZENIE

Problem rozwoju państw postkolonialnych od lat zajmuje znaczące miejsce w rozważaniach ekonomistów. Ze względu na swoją historię jednym z ciekawszych przypadków jest Wietnam. Skolonizowany przez Francję, następnie uwikłany w przedłużający się zimnowojenny konflikt, kraj ten przez wiele lat pozostawał w stanie wojny. Koniec gospodarki wojennej nastąpił dopiero w 1976 r. wraz ze zjednoczeniem Południowego i Północnego Wietnamu i z ustanowieniem reżimu komunistycznego. Mimo podejmowanych prób reform sytuacja gospodarcza nie poprawiała się, co stanowiło realne zagrożenie dla reżimu, które wzrosło po upadku reżimów socjalistycznych w Europie Środkowo-Wschodniej. W rezultacie w roku 1986 w Wietnamie miał miejsce wielki przewrót polityczny i przyjęcie nowej polityki gospodarczej *đổi mới* („odnowy”), które *toutes proportions gardées* można zdefiniować jako projekt pogodzenia socjalistycznego reżimu politycznego i kapitalistycznej gospodarki. W praktyce oznaczało to decentralizację i reformy przedsiębiorstw państwowych, otwarcie i integrację z gospodarką światową oraz modyfikację roli państwa.

W wyniku przemian w ciągu ostatnich dekad Wietnam doświadczył jednego z najwyższych wskaźników wzrostu gospodarczego i redukcji ubóstwa na świecie, połączonych z osiągnięciem ogólnej stabilizacji makroekonomicznej. W świetle tych wydarzeń zasadne są pytania o to, jak przebiegał proces transformacji w Wietnamie i jak wpłynął on na jego gospodarkę. Głównym celem pracy

¹ Adres korespondencyjny: Instytut Ekonomii, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Uniwersytetu Łódzkiego, ul. POW 3/5, 90-255 Łódź; e-mail: michal.zaremba@uni.lodz.pl. ORCID: 0000-0001-9525-9100.

jest przedstawienie procesu reform w Wietnamie i jego skutków, zarówno gospodarczych, jak i społecznych. W tym celu pracę podzielono na trzy zasadnicze części – pierwsza przedstawia w zarysie problem dualizmu gospodarczego między Północnym i Południowym Wietnamem, druga przedstawia przyczyny i charakterystykę reform, a ostatnia omawia ich skutki. W zakończeniu syntetycznie przedstawiono wnioski z przeprowadzonych analiz. W pracy wykorzystywana jest przede wszystkim analiza historyczna bazująca na literaturze krajowej i zagranicznej oraz analiza danych zastanych.

GOSPODARKI POŁUDNIOWEGO I PÓŁNOCNEGO WIETNAMU. ZARYS PROBLEMU

Gospodarka Wietnamu aż do francuskiej kolonizacji w połowie XIX wieku była wysoce autarkiczna i opierała się na rolnictwie. Zmiany gospodarcze nastąpiły dopiero wraz z pojawieniem się administracji kolonialnej, która zdecydowała o specjalizacji w produkcji rolnej i przetwórstwie na południu kraju i rozwoju przemysłu ciężkiego na północy. Na południu, mającym lepsze warunki pod uprawy, rozwijano produkcję ryżu, który stał się głównym produktem eksportowym, oraz kauczuku. Powstający tam przemysł skoncentrowany był na produkcji dóbr konsumpcyjnych i przetwórstwie spożywczym. Z kolei na północy zaczęto wydobywać węgiel i żelazo, tworzyć zaczątki przemysłu stoczniowego oraz budować infrastrukturę niezbędną do dalszego rozwoju. Rolnictwo na północy ewoluowało w kierunku tworzenia dużych plantacji kawy, herbaty, bawełny i tytoniu, które w ogromnej mierze były również eksportowane (Cima, 1989, s. 147–149). Zapoczątkowany w ten sposób dualizm gospodarczy kraju miał fundamentalne znaczenie dla jego dalszej historii – separacja zniekształciła wietnamską gospodarkę, utrwalając i pogłębiając regionalne różnicowanie.

Gwałtowne zmiany nastąpiły w połowie XX wieku wraz z końcem II wojny światowej, przy chwiejącym się systemie kolonialnym i wzrastającymi w siłę ruchami narodowowyzwoleńczymi. W wyniku tych procesów oraz jako konsekwencja trwającej w latach 1946–1954 I wojny indochińskiej Wietnam został podzielony na dwa niezależne i niepodległe państwa – Demokratyczną Republikę Wietnamu, potocznie zwaną Wietnamem Północnym oraz Republikę Wietnamu, znaną jako Wietnam Południowy. Oba państwa wietnamskie przyjęły odmienne systemy polityczno-gospodarcze: na Północy powstała socjalistyczna republika z centralnie planowaną gospodarką, natomiast Południe utrzymało wolnorynkowy system kapitalistyczny z ewoluującym systemem politycznym – od formalnej monarchii do autorytarnego reżimu wojskowego.

Planowanie rozwoju w Wietnamie Północnym, podobnie jak w większości socjalistycznych krajów rozwijających się, przebiegało w dużej mierze według

podobnego wzorca – oparcia gospodarki o centralne plany gospodarcze zawierające cele dotyczące poziomów produkcji w poszczególnych sektorach gospodarki, alokacji inwestycji, międzysektorowych przepływów towarowych i pieniężnych oraz ogólnych kwestii dotyczących poprawy warunków życia ludności, takich jak dostęp do opieki zdrowotnej czy edukacji. Gospodarka opierała się na państwowej własności przemysłu z rolnictwem zorganizowanym w kolektywy i obowiązkowych kontyngentach oraz przeznaczaniu wypracowanych nadwyżek na rozwój przemysłu, w szczególności ciężkiego, który zgodnie z ówczesnymi poglądami miał stać się „motorem” dalszego rozwoju. Przyjęty model różnił się od modelu sowieckiego pod dwoma zasadniczymi względami; po pierwsze, podobnie jak w Chinach, wiele przedsiębiorstw państwowych było zarządzanych przez władze prowincjonalne lub lokalne; po drugie, obok sektora państwowego nadal istniała duża gospodarka nieformalna o charakterze kapitalistycznym, która w przeciwieństwie do Chin czasów Mao Zedonga czy ZSRR nigdy faktycznie nie została zniszczona (Irvin, 1995, s. 725–745).

W sytuacji wietnamskiej jednym z głównych celów planistów było stopniowe przekształcenie tradycyjnego, na wpół feudalnego systemu gospodarczego w „modelową” gospodarkę socjalistyczną, tj. opartą na przemyśle (w szczególności ciężkim) oraz skolektywizowanym rolnictwie umożliwiającym wykarmienie populacji. Było to o tyle istotne, że Wietnam jako taki nigdy nie przeszedł okresu kapitalistycznej formacji społeczno-gospodarczej, a wietnamska klasa robotnicza, jako teoretyczny „motor” rewolucji, była nieliczna, co oznacza, że podstawowe warunki ewentualnego przejścia do społeczeństwa socjalistycznego w ogóle nie zaistniały. W praktyce oznaczało to bezpośrednie przekształcenie kraju zacofanego w kraj socjalistyczny, bez etapu kapitalistycznego.

Pierwszy plan pięcioletni wszedł w życie w 1955 r. wraz z utworzeniem Krajowej Rady Planowania i Głównego Urzędu Statystycznego, jako niezbędnych instytucji umożliwiających opracowywanie i nadzorowanie wykonania planów. Przygotowana strategia, oficjalnie przedstawiona jako trzyletni Plan Odbudowy Gospodarki i Rozwoju Kultury, zakładała rozdysponowanie środków inwestycyjnych w następujący sposób (Phuang, Ta, 1978, s. 307):

- 38% środków inwestycji na odbudowę i rozbudowę bazy przemysłowej;
- 23% na transport i łączność;
- 20% na rolnictwo, w tym budowę systemów nawadniających;
- 19% na edukację i usługi socjalne.

Plan miał na celu zwiększenie produkcji rolnej, odbudowę przedsiębiorstw przemysłowych, ustabilizowanie sytuacji gospodarczej i finansowej oraz ostateczne usunięcie wciąż istniejących elementów gospodarki kolonialnej. Nie są znane dokładne dane dotyczące wykonania i wyników osiągniętych w ramach wdrażania planu – przekazywane informacje były ogólnikowe i stwierdzały, że odbudowa gospodarcza została osiągnięta, wartość produkcji przemysłowej po-

wróciła do poziomu z 1939 r., a produkcja rolna osiągnęła poziom zasadniczo wyższy niż w roku 1939.

Pod koniec realizacji pierwszego planu w listopadzie 1958 r., na XIV Plenum Komitetu Centralnego Partii Robotniczej Wietnamu, oficjalnie przedstawiono i zainaugurowano kolejny trzyletni plan gospodarczy określony jako Plan Przekształceń i Rozwoju Gospodarki i Kultury na lata 1958–1960. Głównymi celami planu była intensyfikacja produkcji rolnej i przemysłowej, rozwój i konsolidacja sektora publicznego oraz podniesienie standardu życia ludności. Zakładano podniesienie ogólnego poziomu produkcji o 82%, przy wzroście produkcji przemysłowej o 89% i rolnej o 79%. Ostatecznie skorygowano te plany, zakładając ogólny wzrost produkcji krajowej na poziomie 50%, w tym 70% wzrost produkcji przemysłowej i 40% wzrostu produkcji rolnej. Podobnie jak w przypadku pierwszego planu, nie są znane dokładne wyniki, niemniej przyjmuje się, że również w tym przypadku nastąpił wzrost produkcji i dalsze przekształcenia strukturalne gospodarki.

Kolejnym planem był pierwszy plan pięcioletni, który został przedstawiony w 1960 r. na III Kongresie Narodowym Partii Robotniczej Wietnamu i miał obowiązywać w latach 1961–1965. Zgodnie z przyjętymi założeniami głównym celem było przyspieszenie industrializacji, ponownie przyznając fundamentalne znaczenie przemysłowi ciężkiemu oraz dokończenie socjalistycznych reform społecznych i gospodarczych. W stosunku do poprzednich dwóch trzeci plan był o wiele bardziej szczegółowy. Zakładano, że w 1965 r. całkowita wartość wyrobów przemysłowych i rzemieślniczych miała wzrosnąć o 119% w stosunku do wartości z 1960 r., co oznaczałoby średnioroczny wzrost w wysokości 17%. Inne cele obejmowały wytworzenie 660 milionów kilowatogodzin energii elektrycznej, wydobycie 5 milionów ton węgla, przetworzenie 85 000 ton żeliwa, wyprodukowanie 0,5 miliona ton nawozów chemicznych i 710 000 ton cementu. Z kolei produkcja rolna miała wzrosnąć w 1965 r. o 37% w stosunku do poziomu z 1960 r., a produkcja żywności miała wynieść 7,1 mln ton. Planowano 1,5-krotny wzrost areału upraw przemysłowych, przy wzroście średniej produkcji rolnej na mieszkańca z 8,6 kg w 1960 r. do 14,4 kg do 1965 r.

Zakładano, że do końca realizacji planu dochody robotników i chłopów powinny wzrosnąć o około 30% w stosunku do poziomu z 1960 r. Z kolei łączna liczba uczniów pobierających wykształcenie podstawowe miała osiągnąć 3,5 miliona, co oznaczałoby prawie dwukrotny wzrost w porównaniu z rokiem 1960. Planowano również zwiększenie kształcenia na poziomie wyższym oraz zawodowym, a istotną rolę nadano rozbudowie kształcenia uzupełniającego dorosłych, którzy mieli zasilić kadry administracyjne i gospodarcze kraju. Plan zakładał konsolidację istniejących gospodarstw uspołecznionych, a także tworzenie nowych, wyposażonych w nowoczesny sprzęt i techniki produkcji.

Uważa się, że pierwsze plany generalnie zostały zrealizowane, choć efekty nierzadko odbiegały od zakładanych: o ile faktycznie wzrosła produkcja przemy-

słowa, o tyle kolektywizacja rolnictwa nie osiągnęła swojego celu, co przejawiało się m.in. reglamentacją żywności. Nieprzewidzianą konsekwencją gwałtownych zmian była masowa migracja ludności z Północy na Południe (objęła ona około 1 mln ludzi), uznana później za poważny błąd – wśród migrantów znajdowali się inżynierowie, nauczyciele, wykwalifikowani pracownicy i robotnicy. W przypadku trzeciego planu dokonano korekty wzrostu wartości produkcji rolnej z 61% do 37% (co ostatecznie przyjęto jako wartość oficjalną), a cele w odniesieniu do produkcji przemysłowej i rzemieślniczej zostały zrewidowane w dół ze 148% do 119%, co oznacza średnioroczny wzrost o 17 zamiast 20%, jak pierwotnie planowano (Khanh, 1976, s. 467–484).

Największy wpływ na niezrealizowanie celów zawartych w planach miał wybuch wojny wietnamskiej (II wojny indochińskiej) w 1959 r. między Północą a Południem. W związku z przystosowaniem gospodarki do warunków wojennych zrewidowano strukturę i priorytety gospodarcze. Nacisk został przeniesiony na sektor rolniczy, którego nadrzędnym zadaniem było zaopatrzenie ludności w żywność i zaopatrzenie przemysłu w surowce na potrzeby gospodarki wojennej. W tym okresie nastąpił również proces stopniowego uzależnienia Północnego Wietnamu od sowieckiej (i w mniejszym stopniu chińskiej) pomocy gospodarczej i militarnej, bez której nie byłaby możliwa (lub o wiele trudniejsza) walka z Południem od lat wspomaganyh środkami amerykańskimi (por. tabela 1).

Tabela 1. Sowicka i chińska pomoc gospodarcza i militarna dla Północnego Wietnamu w wybranych latach (dane w mln USD)

Rok	1968	1969	1970	1971	1972	1973
Pomoc gospodarcza						
ZSRR	305	385	345	320	210	200
ChRL	120	90	60	105	90	225
Pomoc militarna						
ZSRR	415	175	90	165	375	175
ChRL	115	140	100	115	230	115

Źródło: (CIA, 2005, s. 3).

Zgoła odmiennie kształtowała się sytuacja w Wietnamie Południowym. Z jednej strony duże zasoby siły roboczej pozwalały na rozwój produkcji pracochłonnej, przede wszystkim przetwórczej i rolnej oraz usług, z drugiej jednak sama gospodarka była znacząco stymulowana pomocą amerykańską. W przeciwieństwie do Wietnamu Północnego kraj był praktycznie pozbawiony kluczowych zasobów naturalnych, takich jak żelazo, węgiel, ropa naftowa czy miedź, które mogłyby się stać podstawą szybkiej industrializacji oraz dalszego rozwoju. Oznaczało to również konieczność importu znacznej ilości dóbr przy ograniczonych możliwościach eksportu, co skutkowało chronicznym deficytem handlowym i ograniczonymi

możliwościami finansowania rozwoju kapitałem pozyskanym w ramach wymiany handlowej (por. tabela 2). Co ważne, od czasu uzyskania niepodległości rząd prowadził nieprzerwane i kosztowne kampanie antykomunistyczne, które wymagały znacznych nakładów na wojsko i policję (tabela 3). Choć w przeciwieństwie do Północy, w Wietnamie Południowym nie miała miejsca gwałtowna zmiana stosunków własnościowych, to przez cały okres niezależności władze prowadziły kampanię przeciwko „burżuazji kompradorskiej” (*tu sân mai-bán*) i „nieuczciwym kupcom” (*gian thuong*), przy czym stopniowo te dwa wyrażenia stały się zasadniczo synonimami. W praktyce większość osób oskarżanych o przynależność do elity kompradorskiej wywodziła się z warstwy zamożnych chińskich kupców mieszkających w dzielnicy Chợ Lớn ówczesnego Sajgonu i w innych dużych ośrodkach miejskich (Khanh, 1976, s. 467–484).

Tabela 2. Import i eksport Południowego Wietnamu w wybranych latach (dane w mln USD)

Rok	Import	Eksport	Saldo handlu zagranicznego
1957	288,7	80,5	-208,2
1958	232,1	55,2	-176,9
1959	224,6	75,1	-149,5
1960	239,5	84,1	-155,4

Źródło: (Man’emon i in., 1962, s. 158).

Tabela 3. Wydatki budżetowe na wojsko i policję w Wietnamie Południowym w wybranych latach (dane w piasrach południowietnamskich; 1 USD = 35 piastrów)

Pozycja w budżecie	Rok				
	1957	1958	1959	1960	1961
Wydatki budżetowe ogółem	14 920	14 134	15 276	15 214	14 985
Wydatki na wojsko	6 599	6 043	5 997	5 798	5 797
Wydatki na policję	613	642	2 246	2 042	2 162
Wydatki na wojsko i policję jako % wydatków budżetowych ogółem	48,34%	47,30%	53,96%	51,53%	53,11%

Źródło: (Man’emon i in., 1962, s. 159).

W ciągu kolejnych lat gospodarka Wietnamu Południowego zaczęła opierać się na amerykańskiej (i w mniejszym stopniu ze strony innych krajów kapitalistycznych) pomocy gospodarczej, która nie tylko ułatwiała bieżące funkcjonowanie, ale również finansowała projekty rozwojowe oraz utrzymywała kraj w czasie wojny wietnamskiej (por. tabela 4). Przygotowywane projekty rozwojowe skupiały się na reformach rolnych, rozwoju przemysłu lekkiego i usług. W przygotowywanych planach największy nacisk kładziono na rozwój rolnictwa, na które

kwota inwestycji była dwukrotnie większa niż na rozwój przemysłu. Jak można zakładać, wynikało to z dostępu do dużego zasobu siły roboczej oraz faktu, że wzrost produkcji rolnej można stosunkowo łatwo osiągnąć bez potrzeby posiadania znacznych zasobów kapitałowych czy dostępu do technologii. Programy rozwoju rolnictwa kładły nacisk na zagospodarowanie opuszczonych pól, wykorzystanie nieużytków oraz dywersyfikację produkcji, również pod kątem możliwości jej eksportu. Plany rozwoju przemysłu koncentrowały się na rozwoju przemysłu lekkiego, m.in. zakładów rafinacji cukru, produkcji papieru, przędzalni, tkalni, garbarni i różnego rodzaju montowni. Nowo powstałe jednostki miały być własnością publiczną lub wspólnymi przedsięwzięciami publiczno-prywatnymi (zarówno we współpracy z przedsiębiorstwami wietnamskimi, jak i zagranicznymi). W planach przewidywano budowę cementowni w Hà Tiên, zagospodarowanie fosforytu na Wyspach Paracelskich oraz eksploatację złóż węgla Nồng Sơn (Man'emom i in., 1962, s. 152–159).

Tabela 4. Pomoc gospodarcza USA i pozostałych krajów kapitalistycznych dla Wietnamu Południowego w wybranych latach (dane w mln USD)

Pozycja \ Rok	1964	1968	1969	1970
Pomoc gospodarcza (granty pomocowe) USA	211	476	488	433
Pomoc gospodarcza i pożyczki spoza USA	15	22	20	25

Źródło: (Beresford, 1989, s. 81).

Aż do końca wojny wietnamskiej PKB Południa było zasadniczo wyższe niż Północy (tabela 5). Niemniej prawdopodobnie łatwiejsza mobilizacja i koordynacja gospodarcza w ramach gospodarki centralnie planowanej przesądziła o wygranej Północy. Wojna zakończyła się w 1975 r. zwycięstwem Demokratycznej Republiki Wietnamu, która zjednoczyła kraj. Sytuacja ta oznaczała otwarcie nowego etapu w historii kraju, który musiał uporać się z dualizmem gospodarczym, skutkami wojny i problemami społecznymi powstałymi w następstwie konfliktu.

Tabela 5. PKB per capita Wietnamu Północnego i Południowego w latach 1956–1974 (w USD)

Kraj \ Rok	1956	1958	1960	1962	1964	1966	1968	1970	1972	1974
Wietnam Południowy	62	88	105	100	118	100	85	81	90	65
Wietnam Północny	40	50	51	68	59	60	55	60	60	65

Źródło: (Vuong, 2004, s. 5).

Pierwsze decyzje podjęte przez władze dotyczyły przejęcia kontroli nad bankami i zakładami przemysłowymi, uchylecia szeregu ustaw dotyczących wolnej przedsiębiorczości oraz odgórnego nakazu rozwiązania wielu partii i organizacji politycznych. Podobnie jak w innych krajach socjalistycznych, oznaczało to w pierwszej kolejności przejęcie i uspołecznienie prywatnych przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. Na IV zjeździe Komunistycznej Partii Wietnamu, kierowanej przez nowo wybranego sekretarza generalnego Lê Duãna, w grudniu 1976 r. rozpoczęto program mający na celu likwidację dysproporcji między Północą a Południem, co w praktyce miało oznaczać jak najszybszą transformację Wietnamu Południowego w kierunku państwa socjalistycznego. Zadanie to powierzono kadrom z Północy, które zostały powołane na najważniejsze stanowiska kierownicze na południu kraju.

Już w połowie 1979 r. większość przedsiębiorstw przemysłowych, handlowych, transportowych, budowlanych i usługowych znalazła się w rękach państwa. W sektorze przemysłowym 1500 dużych i średnich przedsiębiorstw prywatnych zostało przekształconych w 650 przedsiębiorstw państwowych, które odpowiadały za 70% całkowitej produkcji Wietnamu Południowego. W tym samym czasie na wsi następowała kolektywizacja rolnictwa, tworzenie spółdzielni, kolektywów i tzw. grup samopomocy, których w południowej części kraju pod koniec 1979 r. było około 15 tys. Mimo to południowowietnamskie rolnictwo nie kolektywizowało się tak szybko, jak pierwotnie zakładano. Podczas gdy na północy do 1981 r. skolektywizowano 96,8% gospodarstw chłopskich, na południu było to tylko 30%. Problemy związane z transformacją gospodarki pogłębiało embargo gospodarcze nałożone na Wietnam przez Stany Zjednoczone, do którego dołączyły niektóre kraje kapitalistyczne, oraz prowadzone działania militarne m.in. w Kambodży.

Skonkretyzowane działania w zakresie likwidacji dualizmu gospodarczego, rozwoju kraju i poprawy życia ludności zostały przedstawione w II planie pięcioletnim na lata 1976–1980. Plan wyznaczał niezwykle wysokie cele dotyczące średnich rocznych stóp wzrostu dla przemysłu (od 16% do 18%), rolnictwa (od 8% do 10%) i dochodu narodowego (od 13% do 14%). Plan nadał priorytet odbudowie i nowym inwestycjom, których nadrzędnym celem był rozwój i modernizacja rolnictwa, industrializacja oraz integracja Północy i Południa. W zamierzeniu nadwyżki wypracowane przez przemysł ciężki miały służyć rolnictwu, przy założeniu, że szybki wzrost produkcji rolnej sfinansuje z kolei dalszy rozwój przemysłu. W czasie realizacji planu pomoc gospodarcza udzielona Hanoi wciąż była znaczna. Związek Radziecki, Chiny i kraje RWPG zaferowały pomoc szacowaną na 3–4 miliardy dolarów amerykańskich (Cima, 1989, s. 147–149).

Już na początku lat 80. XX wieku stało się jasne, że drugi plan pięcioletni nie zdołał rozwiązać problemów stojących przed nowo zjednoczoną gospodarką. Przeciętne roczne tempo wzrostu dochodu narodowego w latach 1976–1980 wy-

nosiło 0,4%, natomiast tempo wzrostu populacji osiągnęło 2,24%, co oznaczało faktyczny spadek dochodu per capita. Gospodarka Wietnamu nadal była zdominowana przez prostą, niezaawansowaną technologicznie produkcję, problemem była niska wydajność pracy, bezrobocie, niedobory materiałowe. Gospodarka nie była w stanie wytworzyć odpowiedniej ilości żywności i dóbr konsumpcyjnych, by zaspokoić potrzeby ludności. Narastał deficyt handlowy, miał miejsce ogromny wzrost biurokracji i korupcji oraz coraz dotkliwsze konsekwencje utrzymującego się embarga Stanów Zjednoczonych. Inflacja rosła niebezpiecznie – ceny na wolnym rynku były piętnaście razy wyższe w 1984 r. niż w 1980 r. Międzynarodowa pozycja Wietnamu była również niestabilna. Stosunki z państwami ASEAN pogorszyły się po wyzwoleniu przez Wietnam Kambodży spod rządów polpotystów, mimo że kraj cały czas starał się podtrzymywać dialog polityczny. Stosunki z Chinami zostały zakłócone przez trwające starcia zbrojne na granicach, a Związek Radziecki borykał się z własnymi narastającymi problemami gospodarczymi (Nguyen, 2009, s. 71–99).

W odpowiedzi na te problemy, w czasie V Zjazdu Komunistycznej Partii Wietnamu, który odbył się w marcu 1982 r., zatwierdzono nową rezolucję w sprawie „kierunków, zadań i celów rozwoju gospodarczego i społecznego na lata 1981–1985”. Stanowił on zapowiedź nowego planu pięcioletniego. Formalnie potwierdzono wolę kontynuacji budowy socjalizmu, dyktaturę proletariatu jako formę rządów i konieczność zmniejszenia różnic w obu częściach kraju. W pełni opracowany, nowy plan pięcioletni nie został ani sporządzony w ostatecznej formie, ani przedstawiony Zgromadzeniu. Zasadnicze dyskusje dotyczyły kwestii zachowania prywatnej własności środków produkcji na Południu i tempa socjalistycznej transformacji – finalnie zdecydowano się na zachowanie *status quo* w celu pobudzenia wzrostu gospodarczego (Cima, 1989, s. 147–149).

PRZESŁANKI I CHARAKTERYSTYKA REFORM *đổi mới*

Mimo podejmowanych prób reform sytuacja gospodarcza Wietnamu nie poprawiała się. Podobnie jak w przeszłości, największym problemem nadal pozostawała kwestia rolna. Pospieszna kolektywizacja doprowadziła do dramatycznego spadku wielkości produkcji ryżu, skutkując kilkakrotnie w latach 80. głodem lub zagrożeniem nim. Partia została zmuszona do bardziej elastycznej i pragmatycznej polityki. Nadzieję dawały eksperymenty z gospodarstwami półprywatnymi w 1981 r., które również miały miejsce na północy kraju. Ponieważ wyniki okazały się pomyślne, zostały później zastosowane na skalę krajową właśnie pod hasłem *đổi mới*, tj. „odnowienia”, które później stało się nazwą całości zmian w Wietnamie. W ramach reformy rolnej wprowadzono system tzw. kontraktów indywidualnych lub grupowych, częstokroć rodzinnych. Rolnicy,

którym powierzono ziemię spółdzielczą na pięć lat, byli zobowiązani do przekazania kontraktowych dostaw państwu (spółdzielniom), a resztę zbiorów mogli zatrzymać i rozporządzać nimi według własnego uznania – sprzedać na wolnym rynku lub odsprzedać państwu za „negocjowaną cenę”. Natomiast jeśli produkcja w danym roku nie osiągnęła zakładanych rozmiarów, gospodarstwa domowe były zobowiązane do uzupełnienia deficytu w następnym roku. Skuteczność tych działań była widoczna już podczas zbiorów w 1981 r., kiedy wietnamskie rolnictwo osiągnęło rekordowy wynik pomimo niesprzyjającej pogody: zebrano ponad 15 mln ton zbóż. Zaczęto przesuwac akcenty z przymusowej kolektywizacji na integrację gospodarstw kolektywnych i indywidualnych, kładąc nacisk na intensywną uprawę i specjalizację upraw oraz zastosowanie nowych technologii. Dzięki zmianom w systemie już w 1983 r. gospodarstwa prywatne dostarczały od 30% do 50% żywności i generowały od 50% do 60% całkowitego dochodu chłopów. Nowa polityka była szczególnie ważna dla rolników z Południa, którzy bronili się przed kolektywizacją. Mimo że wciąż przybliżona wartość inwestycji w przemyśle pochłaniała ok. 53% środków inwestycyjnych ogółem, to nie miało to jednak wpływu na całkowitą produkcję żywności, która wzrosła o 19,5% w latach 1980–1984 (Cima, 1989, s. 150).

Z drugiej strony usankcjonowano funkcjonowanie prywatnych firm, kończąc w ten sposób proces nacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw i faktycznie rezygnując z polityki całkowitego uspołecznienia sektora przemysłowego na Południu. Okazało się, że pierwotne nastawienie na szybką industrializację poprzez budowę wielkich zakładów przemysłowych nie tylko nie rozwiązało problemu bezrobocia, ale również zaczęło tłumić tradycyjną produkcję rzemieślniczą. Nowa polityka miała na celu nie tylko rozwiązać problem bezrobocia, ale również doprowadzić do rozwoju drobnego wytwórstwa mającego zaspokoić potrzeby ludności oraz umożliwić produkcję towarów mogących być eksportowanymi. Na Południu wiązało się to z przekształceniem niektórych przedsiębiorstw prywatnych we „wspólne przedsiębiorstwa państwowo-prywatne” i reorganizacją niektórych drobnych gałęzi przemysłu w spółdzielnie. Inwestycje w przemyśle lekkim faktycznie spadły o 48%, podczas gdy inwestycje w przemyśle ciężkim wzrosły o 17% w ciągu pierwszych dwóch lat planu. Niemniej jednak wzrost produkcji przemysłu lekkiego wyprzedził przemysł ciężki o 33% do 28% w tym samym dwuletnim okresie. W 1984 r. oficjalnie usankcjonowano stan faktyczny – Szóste Plenum (Piąty Kongres) Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Wietnamu oficjalnie uznało, że dominacja sektora prywatnego w handlu hurtowym i detalicznym na Południu nie może zostać wyeliminowana, dopóki państwo nie będzie w stanie przejąć odpowiedzialności za handel. W związku z tym przyjęto zdecentralizowanie procedur planowania i poprawę umiejętności kierowniczych urzędników państwowych i partyjnych (Cima, 1989, s. 150–153).

Zmiany te przejściowo poprawiły sytuację gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, niemniej już w 1985 r. Wietnam ponownie znalazł się w głębokim kryzysie gospodarczym, przejawiającym się najbardziej hiperinflacją (tabela 6) i głodem, które skutkowały wzmożoną masową, nielegalną migracją ludności, często na prowizorycznych łodziach (*boat people*). Sytuację pogarszał wysoki deficyt handlowy – roczna wartość eksportu pokrywała około połowę wartości importu, co w dużej mierze wynikało z zacofania technologicznego, a tym samym niskiej konkurencyjności produkcji wietnamskiej. Aby utrzymać płynność, Wietnam zwrócił się do Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW), który uzależniał przyznanie pożyczek od wprowadzenia fundamentalnych reform gospodarczych. Jednocześnie utrzymywano wysokie wydatki na wojsko oraz pokrywano straty generowane przez przedsiębiorstwa państwowe. Równolegle kwitł czarny rynek i prywatna działalność gospodarcza drobnych przedsiębiorstw rzemieślniczych i handlowych, była tolerowana i umożliwiała łagodzenie skutków kryzysu. Wszystko to stanowiło realne zagrożenie dla reżimu, szczególnie biorąc pod uwagę przemiany w Europie Środkowo-Wschodniej i ZSRR oraz dezintegrację RWPG, który znacząco wspomagał finansowo i rzeczowo Wietnam.

Tabela 6. Stopa śródrocznej inflacji CPI w Wietnamie w wybranych latach (dane w %)

Rok	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Stopa inflacji	25,2	69,6	95,4	49,5	64,9	91,6	453,5	360,4
Rok	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Stopa inflacji	374,4	95,8	36,0	81,8	37,7	8,4	9,5	16,9

Źródło: (IMF, <https://data.worldbank.org/> (2023.06.22)).

Wszystkie te wydarzenia wymusiły przeprowadzenie znaczących i głębokich reform gospodarczych, które otrzymały nazwę *đổi mới*, („odnowienie”, „odnowa”). Były firmowane przez pragmatycznego działacza partyjnego z południa, Nguyễn Văn Linh, który w kwietniu 1986 r. po śmierci Lê Duẩn został wybrany przewodniczącym Komunistycznej Partii Wietnamu w czasie VI Zjazdu (Vasavakul, 1999, s. 58–82). Reformy koncentrowały się na stopniowym wdrażaniu następujących działań, które skutkowały (Starzyk, 1991, s. 159):

- Kreacją warunków do powstania efektywnych rynków w gospodarce (w tym m.in. kapitałowego, pracy, etc.) i uznaniem mechanizmów rynkowych za komplementarne w stosunku do centralnego planowania jako środka osiągnięcia równowagi gospodarczej i zaspokajaniu potrzeb ludności.
- Zwiększeniem poziomu autonomii przedsiębiorstw państwowych, co miało sprzyjać większej efektywności (m.in. ograniczenie centralnego finansowania przedsiębiorstw, oparcie polityki cen na rzeczywistych kosztach, uznanie rachunku ekonomicznego za kluczowy w gospodarowaniu zasobami).

- Przyjęciem płynnych kursów walutowych, ustaleniem rynkowych stóp procentowych, likwidacją większości dopłat i kontroli cen, co miało prowadzić do osiągnięcia równowagi wewnętrznej i zewnętrznej.
- Dalszą reformą rolną, prywatyzacją części przedsiębiorstw państwowych oraz likwidacją wewnętrznych barier handlowych.
- Uznanie i wspieraniem działalności sektora prywatnego jako komplementarnego w stosunku do sektora uspołecznionego w zapewnieniu dostępu do towarów i usług dla ludności (m.in. ograniczenie restrykcji wobec przedsiębiorstw prywatnych, zwiększenie zatrudnienia w prywatnych przedsiębiorstwach do 10 pracowników, eliminację monopolu państwa w handlu zagranicznym).
- Umożliwieniem przedsiębiorstwom prywatnym i państwowym bezpośredniego kontaktu z rynkiem zagranicznym, a tym samym zwiększenie udziału w handlu międzynarodowym i światowym podziale pracy oraz otwarcie gospodarki na inwestycje zagraniczne.
- Reformą monetarną w zakresie dewaluacji donga i ograniczeniem monetyzacji wydatków budżetowych.

Można zauważyć wyraźną inspirację chińskimi reformami rynkowymi przeprowadzonymi za czasów Deng Xiaopinga 10 lat wcześniej. Podobnie jak w Chinach, w sferze politycznej zachowano kierowniczą rolę partii w życiu politycznym i społecznym oraz system monopartyjny. Oznacza to, że istotą reform było przekształcenie „typowej” gospodarki planowej w „socjalistyczną gospodarkę rynkową”, rozumianą jako gospodarkę rynkową z silną rolą państwa w kluczowych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego i dużą rolą sektora państwowego w gospodarce narodowej. Mając na uwadze aspekt polityczny, VI Plenum wydało tzw. pięć podstawowych zasad *hài mǒi*, według których:

- *Đōi mǒi* nie może odbiegać od celów socjalistycznych.
- *Đōi mǒi* musi opierać się na ideologii marksizmu-leninizmu.
- *Đōi mǒi* musi podlegać kierownictwu partyjnemu, aby urzeczywistnić rządy ludu, czyli wzmocnić dyktaturę proletariatu.
- Demokracja oznacza demokrację socjalistyczną. Tak rozumiana demokracja musi iść w parze z centralizacją, dyscypliną i z poczuciem obywatelskiej odpowiedzialności. Aby demokracja mogła się rozwijać, demokracja musi mieć przywództwo. Choć demokracja jest dla ludu, to musi surowo karać kontrrewolucjonistów, którzy wprowadzają zamęt i zakłócają porządek i bezpieczeństwo społeczeństwa.
- W stosunkach międzynarodowych *đōi mǒi* oznacza połączenie patriotyzmu z proletariackim internacjonalizmem i międzynarodowym socjalizmem.

Powyższe pięć podstawowych zasad zostało przyjętych w celu zapewnienia stabilności politycznej kraju. Podobnie jak w Chinach, reformy były wprowadzane stopniowo i sekwencyjnie. Główne fazy reform znajdują się w tabeli 7.

Tabela 7. Kluczowe fazy prawne reform *đổi mới*

Rok	Wydarzenie
1986	• VI Kongres Komunistycznej Partii Wietnamu zapoczątkowujący reformy <i>đổi mới</i> .
1987	• Nowe Prawo Gruntowe (nowelizowane w latach 1993, 1998, 2001, 2003 i 2013).
	• Nowe prawo dot. inwestycji zagranicznych (nowelizowane w 1990, 1992, 1995, 1996, 2000, 2005, 2009).
1988	• Przyjęcie Rezolucji nr 10 w sprawie zarządzania rolnictwem; odejście od Kolektywizacji.
1990	• Nowe Prawo spółek i przedsiębiorstw.
	• Prywatyzacja części przedsiębiorstw państwowych.
	• Likwidacja systemu monobankowego.
1991	• Rozpad Związku Radzieckiego, największego partnera handlowego Wietnamu.
1992	• Poprawka do Konstytucji uznająca rolę i znaczenie sektora prywatnego w gospodarce.
	• Podpisanie umowy handlowej ze Wspólnotą Europejską.
1995	• Przystąpienie do Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) oraz AFTA.
	• Normalizacja stosunków dyplomatycznych z USA.
1998	• Członkostwo w Forum Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku (APEC).
2000	• Uchwalono nowe Prawo Przedsiębiorstw.
2001	• Podpisanie dwustronnej umowy handlowej (BTA) z USA.
	• Wprowadzono nową Strategię Rozwoju Społeczno-Gospodarczego na lata 2001–2010 oraz plan pięcioletni do 2005 r.
	• Uchwalono dekret 44/2001/ND-CP zezwalający wszelkiego rodzaju firmom na eksport i import wszystkich dozwolonych towarów.
2002	• V Plenum Partii daje członkom partii prawo do prowadzenia prywatnych przedsiębiorstw.
2007	• Członkostwo w Światowej Organizacji Handlu (WTO) po jedenastu latach negocjacji.
2009	• Światowy kryzys finansowy, rząd wietnamski przygotował pakiet stymulacyjny w wysokości 8 miliardów USD.
2011	• Uchwała nr 11/NQ-CP została przyjęta 24.02.2011 r. w celu kontrolowania inflacji i stabilizacji gospodarki.
2013	• Zatwierdzono pakiet stymulacyjny w wysokości 30 000 miliardów VND (około 1,5 miliarda USD), mający na celu ożywienie i stymulację rynku nieruchomości.
2016	• Nowy Plan Rozwoju Społeczno-Gospodarczego lata 2016–2020, w którym podkreślono znaczenie reform strukturalnych, zrównoważonego rozwoju, równości społecznej i stabilności makroekonomicznej.

Źródło: (Le, 2019, s. 131).

Pierwsza faza reform, od 1986 do 1993 r., została naznaczona przyjęciem nowej polityki podczas VI Kongresu Narodowego Komunistycznej Partii Wietnamu w grudniu 1986 r. W tej fazie Komunistyczna Partia Wietnamu rozpoczęła wdrażanie reform, które obejmowały zmiany mechanizmów gospodarczych, politykę „otwartych drzwi” dla handlu, rozwój sektora prywatnego przy jednoczesnym dalszym podkreślaniu roli i znaczenia sektora państwowego.

Jak już wspomniano, fundamentalne znaczenie miało zastopowanie kolektywizacji oraz zwiększenie autonomii indywidualnych gospodarstw rolnych, które nastąpiło już 1981 r., a więc przed formalnym początkiem reform. W 1988 r. kontynuowano te działania, ograniczając znaczenie spółdzielni i kolektywów, których liczba istotnie się zmniejszyła, choć wciąż pozostawały one formalnymi właścicielami znacznej ilości gruntów w państwie. Dalsze reformy zainaugurowane w 1989 r. zmniejszyły wpływ państwa na rynku rolnym, znacznie redukując dotacje, co pogorszyło sytuację spółdzielni i kolektywów, które tylko w niewielkiej części generowały zyski.

W pierwszej fazie centralnie kolektywny model systemu produkcji rolnej był stopniowo zastępowany przez prywatną własność ziemi. Wraz z wprowadzeniem prawa gruntowego w 1987 r. Rezolucja nr 10 przyznała i uznała długoterminowe prawa do użytkowania gruntów dla rolników, którzy mogli handlować, zastawiać, wynajmować i dziedziczyć ziemię. W 1988 r. dekretem z 10 kwietnia zastąpiono obowiązkowe kwoty skupu zboża wolnym handlem po cenach rynkowych i umożliwiono przekazywanie prawa użytkowania gruntów rolnikom w oparciu o 15-letnie dzierżawy (których długość w 1994 r. przedłużono do 99 lat). Zniesiono ograniczenia w handlu zbożem między prowincjami. Ceny zboża podwoiły się realnie w latach 1988–1989, co oznaczało dużą zmianę w handlu krajowym na korzyść rolnictwa. Nowa polityka zwiększyła ogólną produkcję zboża spożywczego i stworzyła nadwyżkę przeznaczoną na eksport; w latach 1989–1990 Wietnam stał się trzecim co do wielkości krajem eksportującym ryż na świecie, po Stanach Zjednoczonych i Tajlandii (Hiebert, 1990, s. 32–34).

Rozluźniono również planowanie produkcji w zakładach przemysłowych. Oprócz planów ustalanych centralnie przez władze państwowe przedsiębiorstwa mogły także korzystać z tzw. planów pomocniczych. Zgodnie z nimi każdy zakład mógł zdecydować się na produkcję pewnego rodzaju dóbr konsumpcyjnych, musiał jednak sam zapewnić niezbędny materiał, a następnie mógł swobodnie sprzedawać swoje produkty na rynku. Celem wspomnianych działań, w których starano się pamiętać także o innych sektorach gospodarki, było zachęcenie do większej efektywności wykorzystania posiadanych zasobów. Choć plany pomocnicze znacznie przewyższały zakładane efekty, realizacja planu centralnego była słaba, a często nawet mniejsza niż w latach poprzednich. W znacznej mierze zostały zniesione dotacje dla przedsiębiorstw państwowych oraz mechanizmy pokrywania strat przez budżet centralny, co wymuszało na kierownikach

i dyrektorach posługiwanie się rachunkiem ekonomicznym i zwracanie uwagi na efektywność gospodarowania zasobami. Przedsiębiorstwa państwowe uzyskały prawo do zmian organizacyjnych (łączenia się i dzielenia, likwidacji przez ogłoszenie upadłości itp.).

Decyzją Rady Ministrów z listopada 1987 r. weszły w życie Rozporządzenia w sprawie innowacyjności planowania i socjalistycznego łączenia przedsiębiorstw państwowych. Nowe regulacje miały przyczynić się do zniesienia czysto administracyjnych metod zarządzania i umożliwić zastosowanie mechanizmu planowania efektywności i zysku. Wyraźnym priorytetem była kontynuacja reform gospodarczych w kierunku wielosektorowej gospodarki rynkowej regulowanej przez rząd (Beresford, 2008, s. 221–243).

Niezwykle ważne znaczenie miało uwolnienie cen towarów i usług przemysłowych, które aż do 1989 r. były centralnie ustalane przez specjalnie powołaną Komisję Cen. Podobnie jak w innych krajach socjalistycznych, ta sytuacja doprowadziła do powstania rynków równoległych, deficytów oraz szeroko zakrojonej spekulacji, co pogarszało dobrostan dużej części ludności. W 1989 r. zniesiono administracyjne ustalanie cen i zezwolono na swobodny obrót towarami, poza niektórymi kluczowymi dobrami, jak prąd, paliwa, cement czy stal, przy czym nawet w tym przypadku doszło do urealnienia ich wartości. Co ważne, ta reforma przyczyniła się do stymulacji przedsiębiorczości i w ostateczności doprowadziła do równowagi rynkowej za pomocą mechanizmu cenowego. Reforma przyczyniła się również do zmniejszenia deficytu budżetowego, redukując dużą liczbę subwencji i dopłat do różnorodnych grup towarów.

W tym samym okresie kurs walutowy został ujednoczony i zdewaluowany z 450 do 4500 dongów za dolara amerykańskiego w latach 1987–1989 (i do 15 000 w 1991 r.), import dóbr konsumpcyjnych został znacznie zliberalizowany oraz dopuszczono swobodny obrót walutami i złotem. W praktyce oznaczało to faktyczną likwidację czarnego rynku walutowego, znaczną poprawę salda handlu zagranicznego i przyczyniło się do spadku inflacji poprzez redukcję nawisu monetarnego (Jurdeczka, 2019, s. 71–92). Rząd wietnamski oddzielił również funkcje bankowości komercyjnej i centralnej na mocy nowego Prawa Bankowego z 1989 r. Jedną z pierwszych decyzji było urealnienie oprocentowania depozytów i pożyczek, co miało stymulować oszczędności i stabilizować tempo inflacji. Merytoryczna reforma systemu finansowego rozpoczęła się na V Zjeździe Partii w roku 1986, który wezwał do rozwoju pośrednictwa finansowego i skutecznej kontroli pieniądza i kredytu przez Państwowy Bank Wietnamu (*State Bank of Vietnam* – SBV), tj. wietnamski bank centralny. W 1988 r. utworzono cztery nowe banki, które przejęły funkcje bankowości komercyjnej; następnie pozwolono działać bankom prywatnym, a do 1992 r. wiele dużych banków zagranicznych otworzyło oddziały w Wietnamie. Po podzieleniu funkcji bankowości komercyjnej w 1989 r. przeprowadzono dalsze reformy, z których najważniejsze to ustanowienie rezerw

obowiązkowych dla wszystkich banków komercyjnych oraz indeksacja nominalnych stóp procentowych do stopy inflacji z poprzedniego kwartału, co oznaczało przyjęcie dodatnich realnych stóp procentowych (World Bank, 1990).

Przyjęcie ustawy o inwestycjach zagranicznych w grudniu 1987 r. zostało uznane za fundamentalny przełom. Prawo zezwalało zagranicznym firmom na inwestowanie środków materialnych i finansowych w wietnamską gospodarkę w różnych formach: w postaci obcej waluty, sprzętu, środków produkcji, nowych technologii. W ten sposób rozpoczynano wspólne działania handlowe, kooperacje produkcyjne, wspólne przedsięwzięcia z co najmniej 30-proc. udziałem kapitału zagranicznego, ale także przedsięwzięcia w pełni finansowane przez inwestorów zagranicznych. Szczególne korzyści uzyskały inwestycje w rolnictwie, w produkcję najpotrzebniejszych artykułów, w eksport oraz w produkcję zastępującą import. Stymulowano inwestycje w przemysłach wytwórczych wykorzystujących zaawansowane technologie, w infrastrukturę wytwórczą oraz w różnego rodzaju usługi, za które płatność realizowana była w walutach obcych (turystyka, remonty statków, usługi portowe itp.). W rezultacie liczba przedsiębiorstw typu *start-up* wzrosła w 1994 r. o 17 400. Ponadto, począwszy od 1991 r., rząd wietnamski zezwalał również prywatnym przedsiębiorstwom na bezpośredni eksport i import towarów i usług (Vuong, 2014, s. 2–22). Od tego czasu zasadniczo wzrosły napływy BIZ, które przełożyły się na wysokie stopy wzrostu gospodarczego (por. tabela 8).

Tabela 8. Wartości napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Wietnamu w wybranych latach (wartości w USD)

Rok	Wartość
1970	70 000
1975	4 090 000
1980	1 666 667
1985	-80 000
1990	180 000 000
1995	1 780 400 000
2000	1 298 000 000
2005	1 954 000 000
2010	8 000 000 000
2015	11 800 000 000
2020	15 800 000 000

Źródło: (World Bank, <https://data.worldbank.org/> (2023.06.22)).

W 1992 r. uchwalono poprawkę do konstytucji, oficjalnie uznającą prawa człowieka we wszystkich dziedzinach obywatelskich, politycznych, społecznych,

gospodarczych i kulturalnych, w tym prawo dostępu do informacji, prawo do zgromadzeń, prawo do zrzeszania się, prawo do swobodnego przemieszczania się i pobytu w kraju, prawo do demonstracji zgodnie z prawem, prawo wyznawania lub niewyznawania religii. Konstytucja uznała również gospodarkę wielosektorową i pogłębiła politykę reform, potwierdzając wiodącą rolę Komunistycznej Partii Wietnamu.

KPW kontynuowała szeroko zakrojone reformy w kolejnych latach, które upłynęły pod znakiem zniesienia amerykańskiego embarga handlowego i normalizacji stosunków dyplomatycznych ze Stanami Zjednoczonymi w 1995 r. W tym samym roku Wietnam przystąpił do Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) oraz podpisał umowy o wolnym handlu ASEAN (AFTA), inicjując i cementując integrację gospodarki z regionem i gospodarką światową. W polityce wewnętrznej ważne znaczenie miała nowa ustawa o przedsiębiorstwach państwowych (SOE). Ustawa ta oddała przedsiębiorstwa państwowe pod bezpośredni nadzór Ministerstwa Finansów w roku 1995.

Rząd wietnamski wykorzystał również czasowe zakazy importu wybranych towarów, takich jak cement, stal, papier, piwo, cukier i wyroby cukiernicze, aby wesprzeć rynek krajowy. Znowelizowana ustawa o inwestycjach zagranicznych zmniejszyła zwolnienia z należności celnych przywozowych dla firm BIZ i uprościła niektóre wymogi inwestycyjne. Oprócz polityki otwartych drzwi, rząd wietnamski próbował również stymulować inwestycje krajowe poprzez ustawę o promocji inwestycji krajowych z 1995 r.

Wietnam został członkiem Forum Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku (APEC) w 1998 r., dwa lata po złożeniu wniosku o członkostwo. Wprowadzono nowe przepisy zachęcające i wspierające eksport, takie jak Nowe Prawo o Przedsiębiorstwach z roku 1999 i dekret 57 przyznający więcej praw firmom eksportowym. Podmioty, które były własnością inwestorów zagranicznych, mogły eksportować towary niewymienione w licencjach inwestycyjnych.

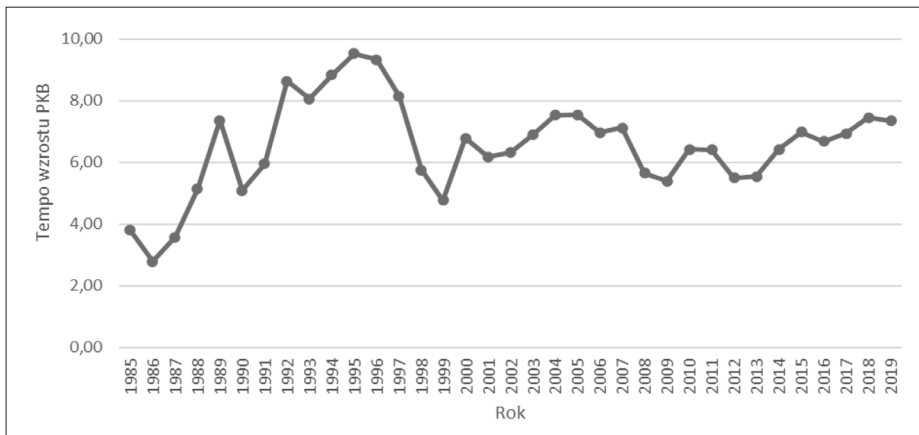
Najbardziej symbolicznym osiągnięciem było powstanie formalnej giełdy papierów wartościowych w Hồ Chí Minh w 2000 r. IX Zjazd Partii w 2001 r. potwierdził wiodącą rolę rządu, uznając jednocześnie rolę krajowego sektora prywatnego i inwestorów zagranicznych w rozwoju gospodarczym. Polityka ta ułatwiła restrukturyzację i korporatyzację przedsiębiorstw państwowych. Dekretem 44/2001/ND-CP z 2001 r. przedsiębiorstwa, osoby fizyczne, spółdzielnie i inwestorzy zagraniczni otrzymali zezwolenie na eksport i import wszystkich dozwolonych towarów. Od 2002 r. członkowie partii komunistycznej mogą zakładać i posiadać prywatne firmy.

W styczniu 2007 r., po jedenastu latach negocjacji, Wietnam oficjalnie został pełnoprawnym członkiem Światowej Organizacji Handlu (WTO). Przyniosło to nowe możliwości i wyzwania dla gospodarki i obywateli. W kwietniu 2016 r. rząd wietnamski zatwierdził Plan Rozwoju Społeczno-Gospodarczego (SEDP) na lata

2016–2020. W planie podkreślono znaczenie reform strukturalnych, zrównoważenia środowiskowego, sprawiedliwości społecznej, a także potrzebę stabilizacji makroekonomicznej. Plan dotyczy również niektórych problemów strukturalnych stojących przed gospodarką, koncentrując się na promowaniu rozwoju umiejętności na potrzeby nowoczesnego przemysłu i innowacji; doskonalenie instytucji rynkowych i dalszy rozwój infrastruktury (Le, 2019, s. 129–153).

SKUTKI REFORM *đổi mới*

Najbardziej oczywistym skutkiem reform jest osiągnięcie wysokich stóp wzrostu gospodarczego (por. rys. 1). Choć w pierwszych latach reform zniesienie ograniczeń importowych i dewaluacja doprowadziły do skurczenia się sektora przemysłowego, to został on jednak dość szybko odbudowany w wyniku serii dostosowań strukturalnych, reform przedsiębiorstw przemysłowych, inwestycji zagranicznych oraz wspólnych przedsięwzięć w takich obszarach, jak przetwórstwo rolne i wydobywcze ropy naftowej.

Rys. 1. Tempo wzrostu PKB Wietnamu w latach 1985–2019 (dane w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (World Bank, <https://data.worldbank.org/> (2023.06.22)).

Z drugiej strony, dewaluacja i liberalizacja cen krajowych pobudziły szybki wzrost eksportu, podczas gdy dodatkowo realne stopy procentowe, reforma instytucjonalna sektora finansowego, a zwłaszcza finansów publicznych, pobudziły krajowe oszczędności. Indeksacja stóp procentowych wydaje się być szczególnie skuteczna. W pierwszej połowie 1989 r. depozyty oszczędnościowe gospodarstw domowych wzrosły pięciokrotnie, podczas gdy podaż kredytów dla przedsiębiorstw państwowych gwałtownie spadła, uwalniając kredyt dla sektora

prywatnego (World Bank, 1990). Począwszy od 1991 r. Bank Centralny Wietnamu ustanowił również spójne ramy ustalania celów monetarnych zgodnie z przewidywanymi aktywami zagranicznymi netto i kredytami dla rządu i gospodarki. Ponadto już w 1989 r. zadłużenie przedsiębiorstw państwowych wobec systemu bankowego i zadłużenie między przedsiębiorstwami utrzymywało się poniżej pięciu procent PKB, co stanowi wyraźny kontrast w porównaniu z sytuacją w byłym ZSRR i niektórych częściach Europy Wschodniej. Wydaje się, że w 1993 r. cele reform monetarnych zostały osiągnięte i nastąpił znaczny wzrost kredytów dla sektora prywatnego.

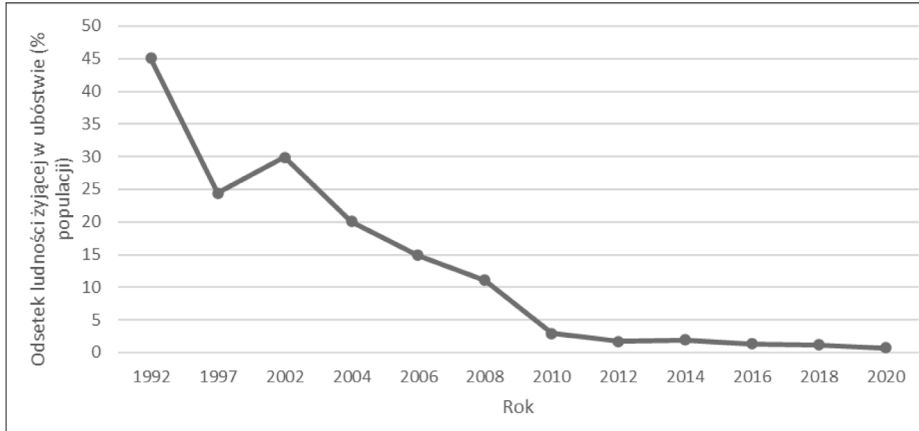
W latach 1990–1992 oszczędności narodowe brutto podwoiły się do 11% PKB, co stanowi imponujący wzrost, choć wciąż znacznie niższy niż u sąsiadów Wietnamu. W latach 1989–1992 wpływy z eksportu rosły średnio o około 20% rocznie, co wystarczyło na sfinansowanie boomu importu dóbr konsumpcyjnych i wzrostu inwestycji. Do 1992 r. wietnamski eksport był wart 2,5 miliarda dolarów, a w 1993 r. osiągnął wartość 2,9 miliarda. Ponadto eksport stał się zdywersyfikowany: za granicę wysyłano nie tylko ryż (420 milionów dolarów) i ropę naftową (790 milionów dolarów), ale również inne produkty, takie jak guma, kawa, owoce, produkty morskie i wyroby lekkie. Szybki wzrost handlu sprawił, że Wietnam stał się wysoce otwartą gospodarką – już w 1992 r. udział handlu w PKB wynosił 55% i był zbliżony do ówczesnego poziomu Korei Południowej (Irvin, 1995, s. 725–750).

Jak zauważono w raporcie Banku Światowego (World Bank, 1993), istnieje wyraźna niekonsekwencja między wysokim tempem wzrostu Wietnamu a niskim udziałem inwestycji, niemniej efektywność inwestowania prawdopodobnie wzrosła zarówno w wyniku reform, jak i ze względu na wzrost udziału inwestycji prywatnych w całości, a znaczna część napędzanego eksportem wzrostu gospodarczego kraju pochodzi z pracochłonnych sektorów rolnictwa i przetwórstwa rolnego.

O ile Wietnam odniósł wyraźny sukces w przejściu od galopującej inflacji do umiarkowanej stabilności cen wraz ze wzrostem PKB w okresie krótszym niż dwa lata, to należy podkreślić, że równowaga zewnętrzna i wewnętrzna nie wynikała wyłącznie z liberalizacji handlu, dewaluacji i przywrócenia równowagi fiskalnej. Jak wskazuje De Vylder (De Vylder, 1993, s. 4–5), stabilizacja była nie tyle rezultatem „ustalenia właściwych cen”, ile wynikiem długiego procesu reform, który mimo błędów i licznych niepowodzeń stworzył warunki do „nadawania cenom znaczenia”. W Wietnamie reformy na poziomie mikro, w tym zmiany w strukturze motywacyjnej, właściwie poprzedziły spójne próby makrostabilizacji.

W wyniku reform odsetek osób żyjących w ubóstwie (por. rys. 2) zaczął relatywnie szybko spadać, co przede wszystkim należy wiązać z wielkością bezrobocia na obszarach wiejskich wynoszącą w 1989 r. 5 milionów osób, a w miastach 3,5 miliona, co oznacza około 20% siły roboczej. Jak zauważono w raporcie Ban-

ku Światowego (World Bank, 1990), problem tkwił w tym, że państwo jest zbyt biedne, by zapewnić i utrzymać powszechny system zabezpieczenia społecznego.

Rys. 2. Odsetek ludności Wietnamu żyjącej w ubóstwie (% populacji)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (World Bank, <https://data.worldbank.org/> (2023.06.22)).

Należy podkreślić, że charakter problemu był wyraźnie odmienny niż w byłym ZSRR i Europie Wschodniej. Zapewne bliższą analogię można znaleźć w doświadczeniach wielu krajów najsłabiej rozwiniętych w latach 80. XX wieku, zwłaszcza w Ameryce Łacińskiej. Tam rozprzestrzenianie się ubóstwa miało dwa odrębne aspekty. Po pierwsze, wysoka inflacja spowodowała erozję płacy realnej niezorganizowanej siły roboczej, podczas gdy rolnicy doświadczyli pogorszenia warunków handlu wewnętrznego. Po drugie, proponowana przez MFW stabilizacja zwykle oznaczała cięcia wydatków sektora publicznego, na czym najczęściej tracili pracownicy szeroko pojętego sektora publicznego – urzędnicy, nauczyciele, pracownicy służby zdrowia. W sytuacji wietnamskiej gwałtowny wzrost inflacji w latach 80. dotknął szeroką grupę ludności, od producentów żywności po pracowników administracji rządowej, co przyspieszyło rozwój sektora nieformalnego i prowadziło do szerzenia się korupcji. Z drugiej strony proces dostosowawczy obejmował masowe zwolnienia w części sektora państwowego i zamrożenie płac pracowników służby cywilnej, w tym pracowników służby zdrowia i nauczycieli, negatywnie wpływając na sytuację uboższej ludności. Sytuację poprawiał fakt, że w Wietnamie – w przeciwieństwie do większości krajów Ameryki Łacińskiej – było stosunkowo niewiele bezrolnych chłopów, a sam Wietnam zachowuje rozszerzoną strukturę rodzinną, której jedną z kluczowych funkcji jest zapewnienie bytu członkom rodziny. Wreszcie, co najważniejsze, przez cały okres wysokiej inflacji gospodarka nadal rosła – ostro kontrastuje to z doświadczeniami Europy Wschodniej związanymi z za-

łaniem się systemu zabezpieczenia socjalnego w połączeniu z poważnym spadkiem gospodarczym. W przypadku Wietnamu nie tylko gospodarka rosła, ale stabilizacji towarzyszyła korzystna dla chłopstwa zmiana w handlu (Irvin, 1995, s. 725–750).

Z drugiej strony reforma spowodowała utrwalenie się relatywnie wysokich nierówności, zarówno w wymiarze dochodowym, jak i majątkowym (por. tabela 9). Nie jest to sytuacja zaskakująca, gdyż podobne procesy związane z petryfikacją czy wzrostem nierówności zachodziły zarówno w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, jak i Chinach. Wydaje się to być typowym, jak i koniecznym kosztem transformacji. Z jednej strony płace zaczęły lepiej odzwierciedlać zapotrzebowanie rynkowe oraz wartość edukacji, a z drugiej, bardziej przedsiębiorcze lub po prostu bardziej zaradne jednostki osiągały większe dochody. Zalicza się tu także dotychczasowych działaczy partyjnych, którzy korzystając z sieci kontaktów byli w stanie znacząco zwiększyć swoje dochody i majątki poprzez angażowanie się w intratne przedsięwzięcia. Oznacza to stworzenie i utrwalenie klasy kapitalistów we wciąż nominalnie socjalistycznym kraju. Jest wysoce problematyczne, na ile owoce reform były i są równomiernie dystrybuowane w społeczeństwie i oznaczałoby to faktycznie odrzucenie socjalistycznego egalitaryzmu na rzecz *stricte* neoliberalnej tezy, że najpierw muszą się wzbogacić niektórzy, by wzbogacili się wszyscy.

Tabela 9. Poziom nierówności dochodowych i majątkowych w Wietnamie w wybranych latach

Rok	Udział górnych 10% w dochodzie narodowym (%)	Udział dolnych 50% w dochodzie narodowym (%)	Udział dolnych 50% w majątku narodowym (%)	Udział górnych 10% w majątku narodowym (%)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
1980	45,82	13,91	–	–
1981	45,82	13,91	–	–
1982	45,82	13,91	–	–
1983	45,82	13,91	–	–
1984	45,82	13,91	–	–
1985	45,82	13,91	–	–
1986	45,82	13,91	–	–
1987	45,82	13,91	–	–
1988	45,82	13,91	–	–
1989	45,82	13,91	–	–
1990	45,82	13,91	–	–
1991	45,82	13,91	–	–

1	2	3	4	5
1992	45,82	13,91	–	–
1993	45,96	13,94	–	–
1994	46,15	13,89	–	–
1995	46,27	13,89	4,62	59,63
1996	46,32	13,94	4,62	59,66
1997	46,41	13,95	4,61	59,72
1998	46,40	13,96	4,60	59,76
1999	46,60	13,75	4,58	59,92
2000	47,06	13,28	4,56	60,00
2001	47,37	12,96	4,53	60,18
2002	47,47	12,87	4,53	60,22
2003	46,75	13,05	4,57	59,93
2004	46,29	13,03	4,62	59,61
2005	45,37	13,52	4,70	59,10
2006	44,44	14,03	4,74	58,82
2007	44,70	14,06	4,74	58,86
2008	44,97	14,08	4,72	58,95
2009	46,80	13,23	4,59	59,81
2010	48,26	12,60	4,47	60,55
2011	46,22	13,48	4,63	59,60
2012	44,29	14,35	4,74	58,83
2013	43,83	14,61	4,75	58,77
2014	43,52	14,75	4,78	58,58
2015	43,65	14,66	4,77	58,64
2016	43,83	14,54	4,76	58,75
2017	43,80	14,57	4,74	58,90
2018	43,75	14,63	4,68	59,44
2019	43,75	14,63	4,66	59,60
2020	43,75	14,63	4,69	59,29
2021	43,75	14,63	4,65	59,65

Źródło: opracowanie własne na podstawie (WID, <https://wid.world/data/> (2023.06.22)).

Z punktu widzenia wskaźników makroekonomicznych można mówić o sukcesie wietnamskiej transformacji. Podobnie jak w Chinach, gdzie od czasu reform utrzymuje się wysoka dynamika gospodarcza znacząco przewyższająca kraje wy-

soko rozwinięte, skutkując większymi dochodami i wyższym standardem życia ludności. Na przestrzeni dekad Wietnam zdołał zmienić się z ubogiego, rolniczego kraju, targanego wewnętrznymi problemami w modernizującą się i stabilną gospodarkę, korzystającą z globalizacji. Reformy spełniły pokładane w nich nadzieje, umożliwiając znaczącą poprawę funkcjonowania gospodarki, a pojawiające się problemy, m.in. bezrobocie czy utrzymujący się wysoki poziom nierówności społecznych, wydają się być typowymi kosztami reform strukturalnych.

WNIOSKI

W Wietnamie, podobnie jak w Chinach, reformy rozpoczęły się w rolnictwie. Był to największy sektor gospodarki; był to również sektor, który odpowiadał za większość zatrudnienia. Korzyści z początkowych reform były bardzo znaczące i objęły zdecydowaną większość ludności, tworząc korzystne warunki polityczne dla kolejnych reform. Późniejsze fazy, skoncentrowane na reformie monetarnej i bezpośrednich inwestycjach zagranicznych, pomogły zwiększyć realne dochody i ustabilizować gospodarkę.

Kluczową cechą procesu reform było to, że wysiłki skupiały się tam, gdzie produkcja mogła szybko reagować, tj. tam, gdzie elastyczność podaży była wysoka. W rolnictwie początkowo była to uprawa ryżu, ale wkrótce objęto reformami przemysł przetwórczy, plantacje kawy, orzechów nerkowca, tj. produktów pracochłonnych wytwarzanych przez ludzi o stosunkowo niskich dochodach i bez specjalistycznego wykształcenia. Liberalizacja handlu wewnętrznego i stworzenie przestrzeni dla sektora prywatnego spotkały się z szybką reakcją ze strony sektora nieformalnego oraz drobnej działalności usługowej i produkcyjnej. Istotne było skoncentrowanie się na sektorach, w których elastyczność podaży jest wysoka, aby zapewnić utrzymanie, a najlepiej przyspieszenie wzrostu w okresie przejściowym, sprzyjając wysokim stopom inwestycji i oszczędności. Wreszcie, Wietnamowi udało się utrzymać wysoki poziom stabilności makroekonomicznej. Względnie harmonijne połączenie spontanicznych reform na szczeblu oddolnym i zdecydowanych działań najwyższego kierownictwa politycznego mogłoby zostać zauważone jako jedna z wyjątkowych cech wietnamskich reform i powód wyjaśniający, dlaczego wietnamskie reformy fundamentalnie zmieniły podstawy starego modelu społeczno-ekonomicznego, nie powodując jednak głębokiej recesji, która miała miejsce w innych byłych gospodarkach centralnie planowanych. Warto jednak zauważyć, że nie było żadnego gotowego scenariusza reform ani ogólnej „mapy drogowej”, która zawierałaby wszystkie treści, fazy, kroki i alternatywy reform, które miałyby być zrealizowane. Wypracowano tylko krótkoterminowe plany działań. W związku z tym reformy rozwijały się powoli i trwały długo. Ten rodzaj powolnego procesu reform wydaje się bardziej odpowiedni i może zapewnić trwałą stabilizację społeczną.

Liberalizacja handlu zagranicznego, wprowadzona po liberalizacji handlu wewnętrznego, doprowadziła do powstania otwartej gospodarki w Wietnamie. Szybkość, z jaką to nastąpiło, jest niezwykle, ponieważ kraj ten musiał jednocześnie znaleźć nowych partnerów handlowych, gdy jego poprzedni partnerzy (Związek Radziecki i kraje RWPG) nie mogli już dostarczać towarów ani zapewniać zbytu eksportu oraz stworzyć strukturę zachęt, która umożliwiłaby Wietnamowi handel po konkurencyjnych cenach światowych. Struktura zachęt zawierała kilka elementów: (i) elastyczny kurs wymiany, który utrzymywał oficjalną cenę donga na poziomie zbliżonym do ceny na rynku równoległym; (ii) znaczne obniżenie średniej stawki celnej połączone z pewnym zmniejszeniem zakresu stawek taryfowych; (iii) zmniejszenie ograniczeń ilościowych w imporcie; oraz (iv) ograniczenie kontroli wywozu.

Otwarcie gospodarki w ostatecznym rozrachunku okazało się sukcesem. Co więcej, otwartości na handel towarzyszyła otwartość na inwestycje zagraniczne. Doświadczenia Wietnamu są jednak zgodne z doświadczeniami wielu innych krajów, a mianowicie, że inwestycje zagraniczne są częściej konsekwencją szybkiego wzrostu gospodarczego niż jego przyczyną. Kapitał zagraniczny ma ważne, choć nie kluczowe znaczenie w procesach wzrostu i rozwoju gospodarczego.

BIBLIOGRAFIA

- Beresford, M. (2008). Doi Moi in review: The challenges of building market socialism in Vietnam. *Journal of Contemporary Asia*, 38(2), 221–243. DOI: 10.1080/00472330701822314.
- CIA. (2005). Soviet and Chinese Aid to North Vietnam. Pobrane z: <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP80B01495R000500050038-4.pdf> (2023.06.20).
- Cima, R.J. (1989). *Vietnam: A country study*. Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress.
- De Vylder, S. (1993). State and Market in Vietnam: Some Issues for an Economy in Transition. *Macroeconomic Studies*, 38, 1–40.
- Hiebert, M. (1990). The tilling fields: Vietnam regains role as major rice exporter. *Far Eastern Economic Review*, 148, 32–34.
- International Monetary Fund Database. Pobrane z: <https://www.imf.org/en/Data> (2023.06.22).
- Irvin, G. (1995). Vietnam: Assessing the achievements of Doi Moi. *The Journal of Development Studies*, 31(5), 725–750. DOI: 10.1080/00220389508422387.
- Khanh, H.K. (1976). Restructuring the economy of South Vietnam. *Southeast Asian Affairs*, 467–484. DOI: 10.1355/9789812306661-034.
- Jurdeczka, M. (2019). Transition Economy of Vietnam: A New Horizon of Opportunities. W: K. Żakowski, B. Kowalski (red.), *Power Shifts in East Asia and Their Implications for Asia-Europe Relations*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Le, H. (2019). Economic reforms, external liberalization and macroeconomic performance in Vietnam. *International Research Journal of Finance and Economics*, 176, 129–155. DOI: 10.31219/osf.io/ctj5z.

- Man'emon, T., Nagata, I., Jun'ichiro, Sh. (1962). Economic Development of South Viet Nam – Slow but Steady Progress of Vietnamese Economy. *The Institute of Asian Economic Affairs*. Pobrane z: https://www.ide.go.jp/library/English/Publish/Periodicals/De/pdf/62_02_08.pdf (2023.06.20).
- Nguyen, T.T.T. (2009). Doi moi – zmiany społeczno-ekonomiczne w Wietnamie: ich źródła, istota i rezultaty. *Azja-Pacyfik, XII*, 71–99.
- Phuong, T., Ta, G. (1978). The postwar economic planning and development of Vietnam. *Southeast Asian Affairs 1978*, 305–311. DOI: 10.1355/9789812306685-027.
- Starzyk, K. (1991). *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w gospodarkach Azji Pacyfiku*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper.
- Vasavakul, T. (1999). Vietnam: sectors, classes, and the transformation of a Leninist state. W: J.W. Morley (red.), *Driven by Growth: Political Change in the Asia-Pacific Region (revised edition)* (s. 58–82). New York: Routledge.
- Vuong, Q.H. (2004). *The Vietnam's transition economy and its fledgling financial markets: 1986–2003*. Pobrane z: https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1475530_code328184.pdf?abstractid=1475530&mirid=1 (2023.06.22).
- Vuong, Q.H. (2014). Vietnam's political economy: a discussion on the 1986–2016 period. *Working Papers CEB 14-010, ULB – Universite Libre de Bruxelles*. Pobrane z: <https://dipot.ulb.ac.be/dspace/bitstream/2013/163371/1/wp14010.pdf> (2023.06.22).
- World Bank (1990). *Stabilization and Structural Reforms: an Economic Report*, Report No. 8249-VN.
- World Bank (1993). *Vietnam Transition to the Market an Economic Report*, Report No. 11902-VN.
- World Bank Database. Pobrane z: <https://data.worldbank.org/> (2023.06.22).
- World Inequality Database. Pobrane z: <https://wid.world/data/> (2023.06.22).

Streszczenie

Zainicjowany ponad trzy dekady temu proces transformacji krajów socjalistycznych miał charakter bezprecedensowy i złożony. Opis i analiza dróg przejścia od „czystej” gospodarki nakazowo-rozdzielczej do gospodarki rynkowej lub modeli hybrydowych może być nie tylko podstawą refleksji naukowej, ale również stanowić podstawę formułowania zaleceń dla innych reformujących się krajów rozwijających się. Jednym z ciekawszych przykładów jest Wietnam, który doświadczył jednego z najwyższych wskaźników wzrostu gospodarczego i redukcji ubóstwa na świecie, połączonych z osiągnięciem ogólnej stabilizacji makroekonomicznej. W świetle tych wydarzeń zasadne są pytania o to, jak przebiegał proces transformacji w Wietnamie i jak wpłynął on na jego gospodarkę. By odpowiedzieć na te pytania, w pracy wykorzystywana jest przede wszystkim analiza historyczna bazująca na literaturze krajowej i zagranicznej oraz analiza danych zastanych.

W wyniku przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że kluczową cechą procesu reform w Wietnamie było to, że wysiłki skupiały się tam, gdzie produkcja mogła szybko reagować, tj. tam, gdzie elastyczność podaży była wysoka, tak aby zapewnić utrzymanie, a najlepiej przyspieszenie wzrostu w okresie przejściowym, sprzyjając wysokim stopom inwestycji i oszczędności. Względnie harmonijne połączenie spontanicznych reform na szczeblu oddolnym i zdecydowanych działań najwyższego kierownictwa politycznego mogłoby zostać zauważone jako jedna

z wyjątkowych cech wietnamskich reform i powód wyjaśniający, dlaczego wietnamskie reformy fundamentalnie zmieniły podstawy starego modelu społeczno-ekonomicznego, nie powodując głębokiej recesji.

Słowa kluczowe: Wietnam, reformy gospodarcze, transformacja gospodarcza.

Transition and economic reforms in Vietnam in the 1980s. Causes, course of process and effects

Summary

The process of transition of the socialist countries, initiated over three decades ago, was unprecedented and complex. The description and analysis of the ways behind the transition from a centrally planned economy to a market economy or hybrid models may not only be the basis for scientific reflection, but also the formulation of recommendations for other developing countries in the reform process. One of the more interesting examples is Vietnam, which has experienced one of the highest rates of economic growth and poverty reduction in the world, combined with achieving an overall macroeconomic stability. In the light of these events, it is reasonable to inquire about the transformation process in Vietnam and how it affected its economy. To answer these questions, a historical analysis is used, based on domestic and foreign literature and the analysis of existing data.

The analysis shows that a key feature of the reform process in Vietnam was that the efforts were concentrated where production could react quickly, i.e. where the elasticity of supply was high, so as to ensure that growth was sustained and accelerated during the transition, favoring high rates of investment and savings. The relatively harmonious combination of spontaneous reforms at the grassroots level and decisive actions by the top political leadership could be seen as one of the unique features of the Vietnamese reforms and the reason why the Vietnamese reforms fundamentally changed the foundations of the old socio-economic model without causing a deep recession.

Keywords: Vietnam, economic reforms, economic transformation.

JEL: O20, O53, P21.